

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

3-son (5-jild)
2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

№ 3 (5) – 2025

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalari oliy kengashi huzuridagi Sudyalari oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urinbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrda 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Mansurov Ulug'bek Umarovich</i> FARG'ONA VODIYSI SHAHARLARIDA TIBBIYOT TIZIMIDAGI O'ZGARISHLAR (1917-1990-YILLAR)	12-20
<i>Yuldashev Ulugbek Kadirjanovich</i> O'ZBEKISTONDA PROFESSIONAL TA'LIM BOSQICHIDA DUAL TA'LIM SHAKLINING JORIY QILINISHI TARIXI	21-27
<i>Bobobekova Nargiza Ismatullayeva</i> JIZZAX VILOYATI SOG'LIQNI SAQLASH TIZIMI FAOLIYATI TARIXI (XIX ASR IKKINCHI YARMI - XX ASR BOSHLARI)	28-33
<i>Esanova Nilufar</i> MUSTAQILLIK YILLARIDA O'ZBEKISTONNING YENGIL SANOAT SOHASINI RIVOJLANTIRISHDA XORIJIY MAMLAKATLAR BILAN HAMKORLIGI	34-37
<i>Tursunov Bekzot Yandashevich</i> QO'QON XONLIGI QO'SHININING QUROL-ASLAHALARIGA OID	38-45
<i>Давлетмуратов Куралбай Хожамуратович</i> АНТИЧНЫЕ И СРЕДНЕВЕКОВЫЕ ЗООМОРФНЫЕ МЕТАЛЛИЧЕСКИЕ ИЗДЕЛИЯ ХОРЕЗМА	46-52
<i>Raximov Bektosh, Tashmuradov Umidbek</i> AMIR TEMUR VA TEMURIYLAR DAVRIDA TASHQI DIPLOMATIK ALOQALARNING DAVLAT SIYOSIY TARAQQIYOTIDAGI AHAMIYATI	53-57
<i>Otaxanov Alisher Mamadaliyevich</i> TEMURIY MALIKALARNING ILM-FAN VA IJTIMOIIY TARAQQIYOTGA QO'SHGAN HISSALAR	58-64
<i>Xakimov Ravshan Raimovich</i> MIRZACHO'LNING ETNOEKOLOGIK MUAMMOLARI	65-74
<i>Ergashev Jahongir Yunus o'g'li</i> TURK XOQONLIGINING BOSHQARUVIDA IMPERIYACHILIK XUSUSIYATLARINING O'ZIGA XOS JIHATLARI	75-82

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Gabriel Ayodeji Ogunmola</i> ЦИФРОВОЙ ДИВИДЕНД: ИЗУЧЕНИЕ ПОТЕНЦИАЛА ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ ДЛЯ УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	83-96
<i>Abdullayev Altinbek Yangibayevich</i> KORXONANING KOMPLEKS ISHLAB CHIQUARISH XARAJATLARI VA QO'SHIMCHA MAHSULOT ISHLAB CHIQUARISH HISOBINI YURITISHNING USLUBIY ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH	97-113
<i>Komolov Odiljon Sayfidinovich</i> KREDIT TASHKILOTLARINI SOLIQQA TORTISH AMALIYOTINING TAHLILI	114-123

<i>Shaislamova Nargiza Kabilovna</i> MAMLUKAT IQTISODIYOTI BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARINING ROLI	124-134
<i>Qo'chqarov Baxtiyor Xoshimjanovich</i> KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING AYLANMA MABLAG'LARINI SHAKLLANTIRISH VA UNDAN SAMARALI FOYDALANISH USULLARI	135-147
<i>Abdimurodov Baxrom, Abdimurodov Bahodir</i> AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA XODIMLARGA HAQ TO'LANADIGAN HAR YILGI MEHNAT TA'TILINI RASMIYLASHTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISH	148-152
<i>Matkarimov Inomjon, Yuldashbayev Azizullo</i> BARQAROR RIVOJLANISH VA YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISH	153-158
<i>Исламмутинова Дина Файзрахмановна</i> ТРАНСФОРМАЦИЯ ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ КОНЕВОДСТВА В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННОГО РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАНИ	159-166
<i>Ravshanov Zaxiriddin Ibragimovich</i> OVQATLANISH XIZMATLARI SOHASIDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIGINI RIVOJLANTIRISH BORASIDA TAVSIYALAR	167-176
<i>Джуманиязов Уббинияз Исмайл улы</i> ПРИМЕНЕНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ КИТАЯ	177-183
<i>To'lov Ulug'bek Toshmamatovich</i> YERLARNI BAHOLASH VA SOLIQQA TORTISHNING METODOLOGIK ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH	184-193
09.00.00 – FALSAFA FANLARI	
<i>Xolmirzaev Xurshid Nakibillaevich,</i> IJTIMOIY-KASBIY FAOLIYAT JARAYONIDA SUN'IY INTELLEKTNING INSON SALOHİYATIGA TA'SIRI	194-200
<i>Tashanov Abduxoliq</i> QADIMGI SHARQ MANBALARIDA INSON BUZG'UNCHILIGI HAQIDAGI QARASHLAR ...	201-206
<i>Muhamedov Asror Asadovich</i> UCHINCHI RENESSANS POYDEVORINI YARATISHDA YUSUF XOS HOJIB FALSAFIY MEROSIDAN FOYDALANISH	207-213
<i>Жумаева Шахло Суюновна</i> ВОПРОС НРАВСТВЕННОГО СОВЕРШЕНСТВА В УЧЕНИИ АХМАДА ЯССАВИ	214-219
<i>Eshonqulov Laziz Norqobul o'g'li</i> HAJVIYLIKNING PSIXOLOGIK IJTIMOIY-MADANIY VA ESTETIK XUSUSIYATI	220-224
<i>G'ulomov Zuxriddin Baxromjon o'g'li</i> AXBOROTLASHGAN JAMIYATDA YOLG'ON AXABOROTLARNING MAZMUN-MOHİYATI VA KONSEPTUAL ASOSLARI	225-231
<i>Xaitov Lazizbek Azamatovich</i> HAKIM TERMIZIYNING FALSAFIY TA'LIMOTI	232-236

<i>Ortiqov Shahriddin</i> SHAXS ESTETIK ONGI VA MADANIYATNI SHAKLLANTIRISHDA TEATR SAN'ATINING O'RNI	237-241
<i>Toshiboeva Munavar</i> IJTIMOIY-MA'NAVIY MUHIT BARQARORLIGIDA XOTIN-QIZLARNING ISHTIROKI	242-248
<i>Murotov Elyor Narzillo o'g'li</i> YANGI O'ZBEKISTONNING TARAQQIYOT STRATEGIYALARINING UZVIYLIGI VA FALSAFIY TAHLILI	249-255
<i>Soipova Mavjuda Karimjanovna</i> FAZL IBN AHMAD TA'LIMOTIDA NUR VA HARAKAT MASALASI	256-260
<i>Ashurova Xurshida Sag'dullaevna</i> HOJI MUIN ZAMONDOSHI SHOKIR MUXTORINING HAYOTI VA FAOLIYATI HAQIDAGI QARASHLARI	261-264
<i>Karimov Anvarjon Lutfilloyevich</i> IBN SINO FALSAFIY MEROSIDA AXLOQI MASALASI	265-269
<i>Shakambarov Abdurashid Abdujabbarovich</i> MA'NAVIY MARGINALLASHUV DAN HIMOYALANISHDA XORIY TAJRIBASI	270-275
<i>Samadov Jonmurod</i> JALOLIDDIN RUMIY GNOSEOLOGIASINING ZAMONAVIY TAHLILI	276-280
<i>Barnoev Sanjar Qurbonovich</i> YUSUF HAMADONIYNING INSON VA KOINOT UYG'UNLIGIGA OID TA'LIMOTIDA ME'YOR MASALALARI	281-286
<i>Ярлакабов Джамшид Мамасултонович</i> СВОБОДА И НЕОБХОДИМОСТЬ КАК ВЕКТОРЫ РАЗВИТИЯ ГЛОБАЛЬНОГО ОБЩЕСТВА: РЕАЛИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ	287-291
10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Isanova Feruza Tulqinovna</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA XALQARO HUQUQ SOHASIGA OID LEKSIK BIRLIKLARNING SINXRON TAHLILI	292-297
<i>Xayrullayeva Shahzoda Farhod qizi</i> O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDA SALBIY VA IJOBIY HIS TUYG'ULARNI LINGVOKULTUROLOGIK TAHLILI	298-303
<i>Tadjiyeva Mastura, Umarxonova Dilafruz</i> INGLIZ VA O'ZBEK MAQOLLARIDA "BOYLIK" VA "FAQIRLIK" KONSEPTLARINING AKSIOLINGVISTIK TAHLILI	304-308
<i>Sharipova Nilufar Shaxrillo qizi</i> ZAMONAVIY DUNYO ADABIYOTIDA XALQ KULGISI ASOSIDA KELIB CHIQQAN YANGI BADIY SHAKLLAR	309-312
<i>Ochilova Gulnoza Farxod qizi</i> NUTQ BIRLIKLARI MASALASINING UMUMIY TILSHUNOSLIKDAGI TALQINI	313-316
<i>Alqarov Nazarbek Alisher o'g'li</i> IT MOTIVINING DUNYO VA O'ZBEK ADABIYOTSHUNOSLIGIDA O'RGANILISHI	317-322

<i>Abdusalomov Firuz Abduxoliqovich</i> HARBIY DISKURSDA BUYRUQNING VOQELANISHI	323-329
<i>Ruzmatova Gulnara Kulmamatovna</i> STYLISTIC AND LINGUACULTUROLOGICAL FEATURES OF IMPLICATURES IN ENGLISH AND UZBEK ANECDOTES	330-333
<i>Safarova Farida, Toshkulova Madinabonu</i> THE STUDY OF TEXT LINGUISTIC	334-337
<i>Amonova Dilshoda Azamat qizi</i> ADABIYOTDA BADIY OBRAZ TUSHUNCHASI VA UNING XUSUSIYATLARI (DEN BRAUNNING "DA VINCHI SIRI" ROMANI MISOLIDA)	338-343
<i>Sultonova Gulchehra Xusanovna</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILI NAMUNASI SIFATIDA AFORIZMLARNING MADANIY VA FALSAFIY JIHATLARI	344-348
<i>Makhmudova Mutabar Dustmukhammad kizi,</i> CAUSES OF STEREOTYPE OCCURRENCE	349-353
<i>Sadullaeva Matlyuba Akhrorovna,</i> NUMERIC MYSTERIES: THE ROLE OF NUMBERS AND SYMBOLISM IN "THE DA VINCI CODE"	354-359
<i>Khusenova Shosura Toshtemirovna,</i> DOCTORS' ATTITUDES TOWARD LEARNING ENGLISH: A NEEDS ANALYSIS REPORT	360-363
<i>Mamajanova G'uncha, Shakirova Saida</i> EKVIVALENTLIK VA TAFOVUT MEZONLARI ASOSIDA O'ZBEK VA INGLIZ METAFORALARINING QIYOSIY TAHLILI	364-368
<i>Saydullayeva Dilrabo Ilxom qizi</i> SODIQIY AFSHORNING "MAJMA UL-HAVAS" TAZKIRASI VA UNING O'ZBEK TAZKIRASHUNOSLIGIDAGI AHAMIYATI	369-372

12.00.00 - YURIDIK FANLAR

<i>Нурпеисов Еркеш, Ибраева Алуа, Сманова Акмарал</i> КОНСТИТУЦИОННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ТРИАДЫ В ИСТОРИЧЕСКОМ ВЫБОРЕ КАЗАХСТАНА	373-379
<i>Камалов Мансурхон Мухтарович</i> К ВОПРОСУ О КОНФЛИКТЕ ИНТЕРЕСОВ В КОРПОРАТИВНЫХ ОТНОШЕНИЯХ	380-385
<i>Komilov Avazbek Bokijonovich</i> QONUN BUZILISHI, UNING KELIB CHIQISH SABABLARI VA BUNGA IMKONIYAT YARATIB BERAYOTGAN SHART-SHAROITLARNI BARTARAF ETISH TO'G'RISIDAGI PROKUROR TAQDIMNOMASINING MAZMUNI VA UNGA QO'YILGAN TALABLAR	386-394
<i>Xolov Utkir Shomurodovich,</i> QONUNYI KUCHGA KIRGAN SUD Hujjatlarni yangi ochilgan holatlar bo'yicha qayta ko'rishning ayrim masalalari	395-399
<i>Kuldoshev Ulug'bek Otabek o'g'li</i> KASB YUZASIDAN O'Z VAZIFALARINI LOZIM DARAJADA BAJARMASLIK VA XAVF OSTIDA QOLDIRISH JINOYATLARINING SUBYEKTI VA ULARNING FARQLI JIHATLARI	400-407

<i>Ибрагимова Сабина Эркиновна</i> К ВОПРОСУ О ДАЛЬНЕЙШЕЙ ИМПЛЕМЕНТАЦИИ МЕЖДУНАРОДНЫХ СТАНДАРТОВ ПРАВОСУДИЯ НА ДОСУДЕБНОЙ СТАДИИ, В УГОЛОВНО- ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	408-413
<i>Avezov Dilshod Sadulayevich</i> MAHALLIY KENGASH DEPUTATINI CHAQIRIB OLISH MASALALARI VA UNING XUSUSIYATLARI	414-418
<i>Haydarov Jaloliddin Hamza o'g'li</i> VALYUTA QIMMATLIKLARINI QONUNGA XILOF RAVISHDA OLISH YOKI O'TKAZISH JINOYATINING PREDMETI TAHLILI	419-423
<i>Zairov Asadbek Sayfullo o'g'li</i> INKLYUZIV TA'LIMINI TAKOMILLASHTIRISHDA QONUNCHILIK BAZASINING ROLI	424-432
<i>Karimov Bekmurodjon Anvarjonovich</i> BMT INSON HUQUQLARI BO'YICHA SHARTNOMAVIY ORGANLARI TIZIMINI KUCHAYTIRISH	433-442
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna</i> ZAMONAVIY OLIY TA'LIMDA KREATIVLIKNI TASHXISLASH METODIKALARINI QO'LLASHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	443-449
<i>Raxmatov Otabek Urinbosarovich</i> "JISMONIY TARBIYA VA SPORT PEDAGOGIKASI" FANINING BO'LAJAK JISMONIY TARBIYA VA SPORT FAOLIYATI MUTAXASSISLARINI TAYYORLASHDAGI AHAMIYATI	450-455
<i>Xamroyev Samijon Salimovich</i> SPORT TO'GARAGI MAHG'ULOTLARIGA TALABALAR QIZIQISHLARINI SHAKLLANTIRISHDA UZLUKSIZLIKNI TA'MINLASH VOSITALARI	456-461
<i>Berdiyeva Nilufar Ibodullayevna</i> TALABALARDA INSHONING MAZMUNIIY- MANTIQUIY BAYON QILINISHIGA DOIR BILIM, KO'NIKMA VA MALAKALARNI SHAKLLANTIRISH	462-467
<i>Ortiqov Bekruh Baxodir o'g'li</i> ZAMONAVIY VOLEYBOLCHILARNING JISMONIY TAYYORGARLIGI VA BIOMEXANIK XUSUSIYATLARI HAMDA SAMARADORLIKKA TA'SIRI	468-472
<i>Jumayeva Xulkarxon Muxammadjonovna</i> TALABALARNI INVARIANTIV VA VARIATIV TAHDIDLARDAN HIMOYALASHNING PEDAGOGIK STRATEGIYASI	473-480
<i>Avliyaqulov Tolib Xolmurodovich,</i> TALABALAR KASBIY-AXLOQIY TAYYORGARLIGIGA QADRIYATLARGA ASOSLANGAN YONDASHUV	481-486
<i>O'tashev Xasan Nematullayevich</i> OLIIY TA'LIM MUASSASASIDA SPORT ISHLARINING USTUVOR VAZIFASI SIFATIDA SPORT MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHNING MUHIM JIHLATLARI	487-492
<i>Axmadjanov Doniyor Baxtiyor o'g'li</i> BO'LAJAK TARIX O'QITUVCHISINING AXLOQIY YETAKCHILIGI VA KASBIY FAZILATLARI	493-500

<i>Mengliyev Bobur Normamatovich</i> O'QITUVCHILARNI PEDAGOGIK KOMPETENTLIGINI TAHLIL QILISH USULLARI	501-507
<i>Gafforov Alisher Xolmurodovich</i> PROFESSIONAL TA'LIM MUASSASALARI RAQAMLI TA'LIM RESURLARINI LOYIHALASH, TIZIMLASHTIRISH VA UNING MAZMUNI	508-518
<i>Qurbonova Bonu Quvondiq qizi</i> BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINI KITOBGA QIZIQTIRISH: SAMARALI USULLAR VA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR	519-524
<i>Zubaydullayev O'ktam Raim o'g'li</i> O'QUVCHI SHAXSINI SHAKLLANTIRISHDA SAN'ATNING O'RNI	525-529
<i>Raximov Nurillo Narzullaevish</i> BO'LAJAK MUSIQA O'QITUVCHISINI KASBIY-PEDAGOGIK FAOLIYATGA TAYYORLASH: MUAMMO VA YECHIMLAR	530-538
<i>Ergashova Munisa Hoshim qizi</i> MUSTAQIL TA'LIMNI O'YINLAR ORQALI TASHKIL ETISH	539-543
<i>Nuriddinova Madina, Nuriddinov Muhriddin</i> USING WIKI-TECHNOLOGY TO IMPROVE STUDENTS' WRITING COMPETENCE	544-552
<i>Kalekeeva Sarbinaz Turkmenbaevna,</i> O'QUVCHILARNING MANTIQUIY FIKRLASHINI RIVOJLANTIRISHGA QARATILGAN ZAMONAVIY YONDASHUVLAR	553-560
<i>Nasriddinova Hulkar Komiljonovna,</i> RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING BOSHLANG'ICH SINFLAR MATEMATIKA TA'LIMIDA QO'LLANILISHI IMKONIYATLARI	561-565
<i>Evatov Saminjon Sobirovich</i> JAMOAVIY FAOLIYATNI TASHKEL ETISH ASOSIDA O'QUVCHILARNING KOMMUNIKATIV QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISH	566-572
<i>Samatova Shohsanam Xolmuhammad qizi</i> BO'LAJAK O'QITUVCHILARDA KOGNITIV YONDASHUV ASOSIDA TIZIMLI FIKRLASHNI SHAKLLANTIRISH TAMOYILLARI	573-577
<i>Idrisov Mironshoh Ilyos o'g'li</i> TALABALARNI JISMONIY TARBIYA, SPORT VA TURIZM VOSITALARI BILAN SOG'LOMLASHTIRISH TIZIMINI SHAKLLANTIRISH MUAMMOLARI	578-582
<i>Nasriddinova Nilufar Shuxrat qizi</i> 1-SINF ONA TILI DARSLARIDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING INTENSIVLIGINI TA'MINLASH METODIKASI	583-587
<i>Yavkochdiyeva Dilafruz</i> TALABALARNI PEDAGOGIK KASBIY FAOLIYATGA TAYYORLASHDA "STAATE" INNOVATSION TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISH	588-593

Received: 16 February 2025

Accepted: 5 March 2025

Published: 20 March 2025

Article / Original Paper

RECOMMENDATIONS ON DEVELOPING PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIPS IN THE FOOD SERVICES SECTOR

Ravshanov Zaxiriddin Ibragimovich,

Independent researcher

At the Samarkand institute of economics and service, Uzbekistan

Abstract. Today, the acceleration of transformation processes in the socio-economic sphere necessitates the development of long-term directions of state policy in the field of PPP. Investment projects aimed at the creation and reconstruction of infrastructure facilities serve not only to improve the quality of life of the population, but also to accelerate the rate of economic growth. From this point of view, in the article, the author presents recommendations on the development of public-private partnership in the field of catering services.

Keywords: food services, service, finance, cost, organizational, economic, mechanism, infrastructure, science, education, credit, institutional, project, state, private, entrepreneurship, transport, economy, housing-utility, energy, healthcare.

OVQATLANISH XIZMATLARI SOHASIDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIGINI RIVOJLANTIRISH BORASIDA TAVSIYALAR

Ravshanov Zaxiriddin Ibragimovich

Samarqand iqtisodiyot va servis institutining mustaqil tadqiqotchisi, O'zbekiston

Annotatsiya. Bugungi kunda ijtimoiy-iqtisodiy sohadagi transformatsiyalashuv jarayonlarining jadallashishi DXSH sohasidagi davlat siyosatining uzoq muddatli yo'nalishlarini ishlab chiqishni zarurat etmoqda. Infratuzilma obyektlarini yaratish va rekonstruksiya qilishga qaratilgan investitsiya loyihalari nafaqat aholi turmush sifatini oshirish, balki iqtisodiy o'sish sur'atlarini ham jadallashtirishga xizmat qilmoqda. Shu nuqtai-nazardan maqolada muallif ovqatlanish xizmatlari sohasida davlat-xususiy sherikligini rivojlantirish borasida tavsiyalarni bayon etgan.

Kalit so'zlar: ovqatlanish xizmatlari, xizmat ko'rsatish, moliya, xarajat, tashkiliy, iqtisodiy, mexanizm, infratuzilma, fan, ta'lim, kredit, institutsional, loyiha, davlat, xususiy, tadbirkorlik, transport, iqtisodiyot, uy-joy-kommunal xo'jaligi, energetika, sog'liqni saqlash.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I3Y2025N18>

Kirish: Ma'lumki, davlat-xususiy sherikligi tushunchasi – ingliz tilida «Public Private Partnership» (PPP) so'ziga mazmunan muvofiq keladi. Bunda ikki tomonning hamkorlik munosabatlari teng huquqlilik va o'zaro manfaatli bo'lishi kerakligiga qaramay, uni boshqa barcha munosabatlar shakllaridan ajratib turadigan davlatning ishtiroki ekanligini tan olish kerak. Xususiy korxonalar odatiy tadbirkorlik amaliyoti hisoblangan bir-biri bilan turli xil shakl va mexanizmlarda hamkorlikni faol tarzda amalga oshiradilar. Davlatlar ham bir-biri bilan o'zaro munosabatga kirishib, siyosiy, harbiy va iqtisodiy tavsifdagi xalqaro tashkilotlar, ittifoqlar, uyushmalar tuzadilar. Bunday aloqalar jahon amaliyotida keng miqyosda ommalashgan. Davlat-xususiy sheriklik esa masalan ovqatlanish xizmatlari sohasida har doim

boshqa yo'l bilan erishib bo'lmaydigan muayyan sinergetik samarani yuzaga keltiradigan doimo munosabatlarning yangi sifatini belgilaydi.

Muammoning o'rganilganlik darajasi: DXShning konseptual asoslari J.M.Keyns asarlarida keltirilgan bo'lib, bunda pul-kredit masalalari, xususiy investitsiyalarni rag'batlantirish yo'li bilan uy xo'jaliklari daromadlarining tez sur'atlar bilan o'sishiga erishish mumkinligi asoslab berilgan[1]. Keyin "farovon davlat" nazariyasi paydo bo'ldi, uning asoschilaridan biri Dj.K.Gelbreyt hisoblanadi.

DXSH mohiyatiga oid tadqiqotlarning rivojlanishi K.R.Makkonnell va St.L.Bryularning asarlarida o'rganilgan. Ularning fikricha, "raqobat muhitining shakllanishi uchun davlatning beshta iqtisodiy funksiyasidan foydalanish mumkin: 1) ijtimoiy muhit va qonunchilik asosini qo'llab-quvvatlash; 2) keskin raqobatni ta'minlash; 3) foyda va moddiy ne'matlarni taqsimlash; 4) resurslar taqsimlanishini nazorat qilish; 5) iqtisodiyotning barqaror o'sishini ta'minlash"[2]. Ushbu konseptual asoslarni hisobga olgan holda davlat va xususiy tadbirkorlikning hamkorlik munosabatlari shakllanishining ustuvor yo'nalishlari asoslanadi. Bunda davlat iqtisodiyotning raqobatbardoshligini ta'minlash va tadbirkorlik faoliyatining erkinligiga kafolat sifatida namoyon bo'ladi[3].

Bunda ahamiyatli darajada bu muammolarni realizatsiya qilishda davlatning faoliyati samaradorligi qo'shma loyihalarni realizatsiya qilishga xususiy tadbirkorlikni jalb qilish zarurligiga asoslanadi. Bunday hamkorlikdan tadbirkorlikning manfaatdorligi barqaror daromad olish va iqtisodiyotning ijtimoiy ahamiyatga ega tarmoqlarida o'zaro manfaatli hamkorlik qilish imkoniyatini yuzaga keltiradi.

"Davlat — xususiy sherikchilik" kategoriyasining ta'rifi davlat va xususiy sektorning o'zaro hamkorligiga asoslanganligini alohida ta'kidlash lozim. Bunda davlat-xususiy sheriklik mustaqil iqtisodiy kategoriya sifatida talqin qilinishi zarur[4].

O.A.Romanovanning yondashuviga ko'ra, "DXSH – bu muhim loyihalarni realizatsiya qilish maqsadlarida davlat va biznes o'rtasidagi o'zaro manfaatli ittifoqdir. Bunda davlat xususiy biznes bilan ittifoq tuzib, nafaqat budget yakunini kamaytiradi, balki samarali loyihalarni boshqarish tizimini ham o'ziga oladi, biznes esa muayyan kafolatlar va imtiyozlar to'plamiga ega bo'ladi"[5].

Ba'zi adabiyotlarda: "DXSH – bu davlat va xususiy shaxslar o'rtasidagi uzoq vaqt davomida har qanday rasmiy munosabatlar bo'lib, unda ikkala tomon ham fan, texnologiya va innovatsiyalar sohasida aniq maqsadlarga erishish uchun resurslarni birgalikda investitsiya qilishidir"[6].

I.E.Bolexov fikriga ko'ra, "Hamkorlikdagi harakatlar maydoni. Davlat-xususiy sherikligi innovatsion iqtisodiyot belgisi sifatida" asarida "DXSH — davlat idoralari va xususiy biznes o'zaro ittifoqi hisoblanib, uning maqsadi – iqtisodiyotning strategik tarmoqlaridan to mamlakat miqyosida yoxud uning ayrim hududlarida xizmatlar ko'rsatishga qadar ijtimoiy ahamiyatga molik loyihalarni yaratish va rivojlantirishdan iborat", degan g'oya ilgari suriladi[7].

Tahlil va natijalar: DXShni rivojlantirish shartlari iqtisodiy va noiqtisodiy bo'lishi mumkin. Iqtisodiy shart — sharoitlar ijtimoiy takror ishlab chiqarish samaradorligiga bog'liq bo'lib, qulay institutsional muhitni shakllantirish va infratuzilmani rivojlantirish, kichik biznesni qo'llab — quvvatlash, fan, ta'lim, moliya — kredit institutlarini yaratish, iqtisodiyot barqarorligi, hamkorlik ishtirokchilarining bilim va kasbiy tayyorgarlik darajasini oshirish kabi shart — shartlarni o'z ichiga qamrab oladi. Mazkur shart — sharoitlar xususiy tadbirkorlik

subyektlarini faoliyati bo'yicha tashqi va ichki muhitining tabiatiga ta'sir qiladi. Davlat va xususiy tadbirkorlik hamkorligini rivojlantirishning noiqtisodiy shart-sharoitlari esa respublikadagi siyosiy-ijtimoiy vaziyatni aks ettiradi.

Shuningdek, shart-sharoitlar ham ijobiy va salbiy tavsifga ega bo'lishi mumkin. Ijobiy tavsifdagi shart — sharoitlar davlat va xususiy tadbirkorlik o'rtasidagi hamkorlik munosabatlaridan foydalanishning iqtisodiy samarasini oshirib, uning salohiyatini rivojlantirsa, salbiy jihatlari bu hamkorlikni rivojlantirishga to'sqinlik qiladi. Masalan, davlat va xususiy sektor o'rtasidagi sheriklik munosabatlarini shakllantirish uchun qulay shart — sharoitlarning yaratilishi raqobat muhitining rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Bunda turli korxonalar sherikligida qatnashish uchun teng imkoniyatlar mavjud, chunki faqat sog'lom raqobat xususiy sektorning samaradorligi va faolligini oshiradi. Shuning uchun ijro etuvchi davlat hokimiyati organlari xususiy tadbirkorlik faoliyati uchun raqobatchilik muhitini shakllantirishga ko'maklashi zarur.

Iqtisodiy tizimda sheriklik munosabatlarining muvaffaqiyatli realizatsiya qilinishi istiqbolli va barqaror bozor konyunkturasi, barqaror me'yoriy baza, fuqarolik jamiyatining tadbirkorlik layoqati, davlat hokimiyati organlari mutaxassislarining malaka darajasi hamda ilmiy — tadqiqot, innovatsion, ishlab chiqarish faoliyatining rivojlanishi va va inson salohiyatini oshirishga ko'maklashadi.

Mamlakatimizda DXSH siyosatini ishlab chiqish va amalga oshirishda barcha tegishli davlat organlarini jalb qilish muhim hisoblanadi. Bunda turli vazirliklar (transport, iqtisodiyot va moliya, uy-joy-kommunal xo'jaligi, energetika, sog'liqni saqlash, ta'lim va boshqalar)ning vakillari orqali ularni amalga oshirish bo'yicha umumiy yondashuvni ishlab chiqish maqsadida DXShlardan foydalanish imkoniyatlarini aniqlash zarur. Hukumat doirasidagi muvofiqlashtirish va hamkorlik DXSH siyosatini samarali amalga oshirish uchun mustahkam poydevor yaratadi. Agar mahalliy hokimiyatlar darajasida muayyan sektorning o'ziga xos xususiyatlari mavjud bo'lsa, o'zaro muvofiqlik va mas'uliyatni aniq taqsimlashni ta'minlash uchun tegishli choralar ko'rish lozim.

DXSH siyosatini ishlab chiqishda manfaatdor tomonlar bilan maslahatlashish muhim ahamiyatga ega. DXSH siyosati turli siyosiy loyihalar va rejalarga ta'sir qilishi mumkinligini hisobga olsak, barcha manfaatdor tomonlar va iste'molchilarga siyosatni ishlab chiqish va qarorlar qabul qilish jarayonida ishtirok etish imkoniyatlarini ta'minlash zarurdir.

Eng muhimi, yuqori natijalarga erishish real bo'lgan DXSH mexanizmlari va tarmoqlaridan foydalanishning qonuniyligini aniqlashdir. Demak:

a) loyiha bir vaqtning o'zida ijtimoiy va iqtisodiy ehtiyojni tan oladigan va ko'pchilik siyosiy fikrlar tomonidan qo'llab-quvvatlanadigan loyiha bo'lishi kerak;

b) bozorni izlash va DXSH loyihasiga potensial sheriklarni jalb qilish uchun allaqachon ma'lum va tasdiqlangan texnologiyalardan foydalanish zarur;

c) loyihaning qiymati shaffof va homiy vazirlik yoki agentlik uchun maqbul bo'lishi kerak. Loyiha xalqaro sarmoyadorlar va imtiyozlar olishga qiziqqan korxonalarning qiziqishini jalb qilish uchun ahamiyatli bo'lishi kerak.

d) loyihaning qiymati nafaqat maqbul bo'lishi kerak: mas'ul organ kreditga layoqatli bo'lishi kerak (yoki kreditlashning moslashuvchan mexanizmi mavjud bo'lishi lozim).

Loyihani amalga oshirishda hukumat va xususiy sektor o'rtasida manfaatlar to'qnashuvi bo'lishi mumkin, shuning uchun muammolarni hal qilish uchun norasmiy muloqot

mexanizmini yaratish muhim ahamiyatga ega. Hukumat amaldorlari va manfaatdor tomonlar ochiq munozaralar o'tkazishi mumkin bo'lgan munozara forumlarini tashkil etish orqali muammolar va keskinliklarni jiddiy mojarolarga aylanib ketishidan oldin olishi mumkin.

DXSH siyosatining bir qismi dasturning afzalliklarini tushuntirib beruvchi va ommaviy axborot vositalarida yoki boshqa joylarda DXShlarni asossiz tanqid qilishning oldini oluvchi strategik aloqa rejasini o'z ichiga olishi kerak. Loyihadan oldingi tadbirlarni amalga oshirayotganda DXSH tashabbuskorlari, ayniqsa, aholining iqtisodiy va ijtimoiy jihatdan nochor qatlamlari uchun transport vositalarini kamaytirish yoki kelajakdagi iqtisodiy foyda va xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini oshirish kabi masalalarni ta'kidlashda erkin hisoblanadilar.

DXShni amalga oshirish siyosati uslubiy jihatdan ta'minlanishi va investorlar uchun ishonchlilikni kafolatlashi kerak. Axborot qo'llab-quvvatlashi investorlarni rag'batlantirishi mumkin bo'lgan davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash turlari aniq bo'lishi kerak. Bundan tashqari, xususiy sheriklar va boshqaruvchi kompaniyalarning potensial loyiha va dasturlarni amalga oshirishga tayyorligini kafolatlash uchun loyihalar bozorga izchil kirib borishi zarur.

Mamlakatimizda DXSH dasturlari nisbatan yangi jarayon bo'lib, hukumatlar yaxshi ishlaydigan umumiy siyosatni amalga oshirishi mumkin bo'lgan xalqaro mexanizm hali mavjud emas. DXSH dasturlarining ahamiyati ortib borayotganini hisobga olib, DXSH bo'yicha tajriba almashish va DXShni amalga oshirish siyosatini shakllantirish mumkin bo'lgan xalqaro forumlar yaratishga rag'batlantirish zarur hisoblanadi.

Amaliy tajribalarning ko'rsatishicha, DXSH mexanizmini rivojlantirishga to'sqinlik qiluvchi omillar: raqobat muhitining shakllanmaganligi, muhim siyosiy va iqtisodiy risklar, mehnat resurslarining malakasining pastligi, korrupsiya kabilar hisoblanadi.

Respublikamizda ovqatlanish xizmatlari sohasida DXShni rivojlantirishda DXShning mavjud shakllari samaradorligini oshirish va ushbu hamkorlikning istiqbolli yo'nalishlarini joriy etishga yordam beradigan omillarni aniqlashdan iboratdir.

DXShni ovqatlanish xizmatlari sohasida institutsional jihatdan ta'minlash uchun hamkorlikni boshlash va qo'llab-quvvatlash shakllari, usullari va ustuvor tarmoqlarini aniqlash hamda qo'shma loyihalar, hamkorlar o'rtasida shartnomaning namunaviy shakllarida davlatning biznes bilan qo'shma faoliyatini ma'muriy reglamentlarini ishlab chiqish zarur.

Iqtisodiyotning transformatsiyalashuvi sharoitida DXShning yangi shakllarini ommalashishiga to'siq bo'luvchi omillar sifatida xizmat ko'rsatish sohasida qulay ishbilarmonlik muhiti hamda tadbirkorlik madaniyatining yetarli darajada emasligi hisoblanadi.

Shunday ekan, iqtisodiy rivojlanishning bozor modeliga o'tish muammolarini hal qilish uchun innovatsion-texnologiya sohalarini qayta yaratish va shakllantirish, qo'shimcha ravishda ularni moliyaviy qo'llab-quvvatlash, innovatsion infratuzilmani tashkil etish zarur. DXSH loyihalarini muvaffaqiyatli amalga oshirishga xizmat ko'rsatish sohasida kichik biznes subyektlari shakllanishi uchun ijobiy shart — sharoitlarni ta'minlashga ko'maklashmoqda.

Bizning fikrimizcha, ovqatlanish xizmatlari sohasida ishbilarmonlik muhitini rivojlantirish yo'nalishida tadbirkorlik infratuzilmasini, moliya institutlarini rivojlantirish, ma'muriy to'siqlarni kamaytirishni nazarda tutuvchi samarali davlat siyosatini amalga oshirish lozim. DXShni rivojlantirish unga ta'sir qiluvchi ijobiy va salbiy omillar bilan belgilanadi.

Bizning fikrimizcha, respublikamizda ovqatlanish xizmatlari sohasida DXShni jadal rivojlanishida mavjud institutsional cheklovlar quyidagilardan iborat:

- DXSH mexanizmini shakllantirish va realizatsiya qilish hamda ularni tizimli amalga oshirish bo'yicha dasturlar va maqsadli rejalarining ishlab chiqilmaganligi;
- sheriklik munosabatlarini tartibga solish bo'yicha tegishli boshqaruv apparatining yo'qligi;
- investitsion loyihalarni tender asosida realizatsiya qilish bo'yicha korrupsion holatlarning mavjudligi;
- jamoat huquqi institutlari va jamoat mulkining shakllanmaganligi.

Shuningdek, respublikada davlat va xususiy tadbirkorlik munosabatlarining rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatuvchi omillar: ishbilarmonlik muhitining yetarli darajada shakllanmaganligi, korrupsiyaning yuqori darajasi, fuqarolik-huquqiy munosabatlar samaradorligining pastligi kabilarda iborat.

Shunga asoslangan holda, DXSH mexanizmini samarali amal qilishi uchun ijobiy muhitni yaratish maqsadida davlat va biznes o'rtasida bunday hamkorlikning institutsional asoslarini takomillashtirish bo'yicha kompleks chora-tadbirlarni ishlab chiqish, korrupsiyaga qarshi samarali siyosatni amalga oshirish hamda umumiy loyihalarning shaffofligini ta'minlash zarurdir. Bunda asosiysi mazkur loyihalar ustidan ijtimoiy nazoratni ta'minlaydigan jamoatchilik nazorati institutlarini rivojlantirish hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasi «Davlat-xususiy sheriklik to'g'risida»gi qonunga muvofiq bitim doirasida xususiy sherikning va (yoki) kreditorning (kreditrlarning) manfaatlarini himoya qilish maqsadida O'zbekiston Respublikasi qo'llab-quvvatlashning quyidagi turlarini taqdim etishi mumkin[8]:

- subsidiyalar, shu jumladan xususiy sherikning davlat-xususiy sheriklik loyihasini amalga oshirishdan oladigan, kafolatlangan eng kam daromadini ta'minlashga yo'naltiriladigan subsidiyalar;
- davlat — xususiy sheriklik loyihasini amalga oshirish uchun zarur bo'lgan aktivlar va mol — mulk tarzidagi qo'yilmalar;
- davlat — xususiy sheriklik loyihasini amalga oshirish jarayonida ishlab chiqarilgan yoki yetkazib berilgan tovarlarning (ishlarning, xizmatlarning) muayyan miqdorini yoki bir qismini iste'mol qilganlik yoki ulardan foydalanganlik uchun to'lovga yo'naltiriladigan O'zbekiston Respublikasi budjeti tizimining budjetlar mablag'lari;
- budjet ssudalarini, qarzlarini, grantlarini, kredit liniyalarini va moliyalashtirishning boshqa turlarini berish;
- investorlar tomonidan majburiyatlarning bajarilishini ta'minlash maqsadida o'zaro kelishuvga ko'ra qo'shimcha kafolatlar;
- soliq imtiyozlari va preferensiyalari, shuningdek boshqa imtiyozlar;
- boshqa kafolatlar va (yoki) kompensatsiyalar.

Qo'shimcha kafolatlar berish va (yoki) qo'llab-quvvatlash O'zbekiston Respublikasi bilan davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash to'g'risida bitim tuzish orqali yoki davlat-xususiy sheriklik to'g'risidagi bitimda nazarda tutilgan tartibda amalga oshiriladi[9].

O'zbekiston Respublikasining Davlat budjetiga bevosita yoki bilvosita ta'sir etadigan qo'shimcha kafolatlarning va (yoki) qo'llab-quvvatlashning har qanday turlari davlat — xususiy sheriklik loyihasining konsepsiyasi tasdiqlanguniga qadar O'zbekiston Respublikasi Moliya

vazirligi bilan kelishib olinishi kerak. Soliq imtiyozlari va preferensiyalari O'zbekiston Respublikasining Soliq kodeksida nazarda tutilgan tartibda belgilanadi. Alohida hollarda, davlat-xususiy sheriklik to'g'risidagi bitimlar doirasida jalb etiladigan chet el investitsiyalari ishtirokida amalga oshiriladigan davlat-xususiy sheriklik loyihalari bo'yicha O'zbekiston Respublikasi hududida realizatsiya qilinadigan tovarlar (ishlar, xizmatlar) narxlarining chet el valyutalariga va shartli birliklarga bog'lanishiga O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarorlari asosida yo'l qo'yiladi [10].

DXShni davlat tomonidan tartibga solish va qo'llab-quvvatlashning yana bir muhim yo'nalishi – DXSH loyihalariga xususiy investitsiyalarni himoya qilish zarurligi hisoblanadi. Xususiy sherikning, shuningdek, loyiha kompaniyasining mulkini milliyalashtirish va boshqa chora-tadbirlardan himoya qilish maqsadida respublikada davlat kafolatlari belgilandi. Biroq, investitsiya davlat manfaatlarini ko'zlab, ammo o'z vaqtida to'lash va investor tomonidan yetkazilgan zararni tegishli ravishda qoplash bilan ekspropriatsiya qilinishi mumkin bo'lgan istisno holatlari ham mavjud.

Shuning uchun kompensatsiya ekspropriatsiya qilingan investitsiya yoki uning bir qismi bozor narxiga ekvivalent bo'lishi zarur bo'lib, u yo'qotilgan foydaga va ekspropriatsiya to'g'risida qaror qabul qilingan sanada kiritiladi. Bundan tashqari, agar investorda uning investitsiyalarini baholash va kompensatsiya to'lashni o'z ichiga olgan ekspropriatsiyaning ta'siri to'g'risidagi da'vo mavjud bo'lsa, investorning ishini sud organi yoki boshqa vakolatli davlat organi tomonidan tezroq ko'rib chiqish huquqiga ega.

Hozirgi kunda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirishning huquqiy va institutsional bazasini yaratish bo'yicha birinchi navbatdagi chora-tadbirlar to'g'risida" 2018-yil 20-oktabrdagi PQ-3980-son qarori ijrosini hamda O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi huzuridagi Davlat — xususiy sheriklikni rivojlantirish agentligi faoliyatini samarali tashkil etishni ta'minlash maqsadida Vazirlar Mahkamasining 2013-yil 12-dekabrda 1009-son "O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi huzuridagi Davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirish agentligi faoliyatini samarali tashkil etish to'g'risida"gi Qaroriga muvofiq agentlikning boshqaruv tuzilmasi va Nizomi ishlab chiqilgan[11].

Ushbu qarorda "agentlik boshqaruv xodimlarining cheklangan soni 30 nafardan iborat tuzilmasi"[12] keltirib o'tilgan va ishlab chiqilgan Nizom asosida agentlikning maqsad va vazifalari hamda faoliyat yo'nalishlari keltirib o'tilgan.

Yuqorida keltirilgan fikr-mulohazalarga asoslangan holda qo'yidagi xulosalarni ishlab chiqdik:

1. DXSH shaklida o'zaro munosabatlarni amalga oshishi davlat va xususiy hamkorlarning DXSH loyihalarini realizatsiya qilish natijasida o'zlari uchun olishi mumkin bo'lgan potensial foyda va ustunliklardan iborat. Bunda agentlik faoliyatining tarkibiy tuzilmasiga muvofiqlashtirish maqsadida DXSH kuzatuv kengashini kiritish, investitsiyalar bo'yicha maslahat bo'limi va strategik rejalashtirish va marketing tadqiqotlari bo'limini tashkil etish maqsadga muvofiqdir.

2. Bugungi kunda iqtisodiyotning barcha sohalari va tarmoqlarida davlat va xususiy tadbirkorlikning roli to'g'risida fikr — mulohazalarga asoslangan holda DXSH mexanizmini realizatsiya qilish respublikani strategik rivojlantirishda ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi.

3. Respublikada DXSH mexanizmini rivojlantirish jarayoni bosqichma -bosqich amalga oshirilishi hamda har bir bosqichning natijalari alohida tadqiq qilinishi lozim. Shuningdek,

birinchi bosqichda DXShning bir nechta asosiy loyihalarini realizatsiya qilish zarur va buning uchun esa eksperimental loyihalarning risk darajasini pasaytirish maqsadida ular qisqa muddatli o'zini-o'zi qoplash muddatlari bilan yuqori bo'lmagan qiymatlarda bo'lishi kerak.

4. Jamoatchilik, xususiy sektor vakillari, mahalliy davlat hokimiyati va o'zini o'zi boshqarish organlariga DXShning mohiyati, undan foydalanish mexanizmlari va amaliyoti, bu bo'yicha boshqa davlatlar tajribasi hamda mavjud ijtimoiy va iqtisodiy muammolarni o'rganish imkoniyatini ta'minlash kerak. Shunga asoslangan holda, respublikada zamonaviy ishlab chiqarish, iqtisodiy va moliyaviy munosabatlarga ishonchni ta'minlash maqsadida ommaviy axborot vositalari orqali faoliyatni kuchaytirish zarur.

5. Loyihalarni baholash mezonlari ichida diqqat markazida ijtimoiy yo'nalishga ega bo'lgan va xizmatlarning asosiy iste'molchilari bo'lgan aholi manfaatlarini inobatga oluvchi aniq DXSH loyihalariga qaratilishi kerak.

Bunda loyihani amalga oshirish bo'yicha tushuntirish ishlari olib borilishi hamda DXSH loyihalarini realizatsiya qilish natijalari to'g'risida obyektiv ma'lumotlar taqdim etilishi juda muhim hisoblanadi. Shunga ko'ra, natijalarni baholash va monitoring qilish mustaqil nodavlat tashkilotlari tomonidan amalga oshirilishi kerak.

6. Respublika sharoitida loyihalarning ijtimoiy ahamiyatini hisobga olgan holda, xususiy tadbirkorlarni rag'batlantirish maqsadida ularga amalga oshirish muddati kamida 3-5 yil qilib berilishi kerak.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 26-apreldagi 259-sonli «Davlat — xususiy sheriklik loyihalarini amalga oshirish tartibini takomillashtirish to'g'risida»gi qaroriga muvofiq: DXSH loyihasining konsepsiyasi – davlat sherigi va (yoki) xususiy tashabbuskor tomonidan tayyorlanadigan, DXSH loyihasini amalga oshirishni hal etishga doir tanlovni asoslab beradigan, ushbu loyihaning qiymatini va tavsifini belgilaydigan, uni amalga oshirishning samaradorligi va dolzarbligi asoslarini, asosiy tavsifnomalari va o'ziga xos xususiyatlarini, shuningdek, jalb qilinadigan investitsiyalarning qaytarilishini ta'minlash mexanizmlarini o'z ichiga olgan hujjat hisoblanadi[13].

Bizning fikrimizcha, ovqatlanish xizmatlari sohasida umumiy holda DXSH loyihalarini rejalashtirish, ishlab chiqish, tashkil etish va amalga oshirish jarayoni to'rtta bosqichdan iborat bo'ladi (1-jadval).

1-jadval

Ovqatlanish xizmatlari sohasida DXSH loyihalarini rejalashtirish, ishlab chiqish, tashkil etish va amalga oshirish bosqichlari¹

№	Bosqichning tavsifi	DXShni amalga oshirish mazmuni
1.	Strategik rejalashtirish	Mazkur bosqich xususiy sherikni jalb qilish orqali loyihani realizatsiya qilishning makroiqtisodiy imkoniyatlari va budjet samaradorligi tahlili asosida viloyat, shahar, tuman va tarmoq rivojlanish strategiyasini realizatsiya qilish uchun DXShdan foydalanishning maqsadga muvofiqligi va imkoniyatlarini o'z ichiga oladi.

¹ Muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

2.	Loyihani tayyorlash jarayoni	Ushbu bosqichda xususiy sherik erishishi kerak bo'lgan sifat va samaradorlikning maqsadli mezonlarini aniqlash, loyiha hujjatlarini ishlab chiqish, xususan, shartnoma va boshqa zaruriy kelishuvlar, qonunchilik tizimdagi me'yoriy-huquqiy hujjatlar, ijro etuvchi hokimiyat organlarining shartnoma shartlarini bajarilishini ta'minlash bo'yicha boshqa normativ aktlar hisobga olinadi. Shuningdek, potensial realizatsiya qilinadigan loyihada ishtirok etish haqida qarorlar qabul qilish uchun zaruriy bilimlar hajmini potensial hamkorga taqdim qilish, loihaning axborot paketini shakllantirish hamda xususiy sherikni tanlash maqsadida tanlov o'tkazish uchun hujjatlarni ishlab chiqish.
3.	Qarorlarni asoslash va qabul qilish	Bu bosqich mahalliy davlat hokimiyati organlari uchun zarur loyihani realizatsiya qilish haqida qarorlarni asoslash va qabul qilish.
4.	DXSH loyihasini realizatsiya qilish qarorini bajarilishi	Ushbu bosqichda DXSH loyihasida moliyaviy resurslarni jalb qilish masalalari bo'yicha moliya-kredit tashkilotlari bilan xususiy sherikni kelishuvda ishtirok etishi, xususiy sherikni tanlash bo'yicha tanlov natijalari asosida DXShni tanlangan loyihasini realizatsiya qilish to'g'risida qarorlar qabul qilinadi.

Yuqorida keltirilgan bosqichlarni amalga oshirish jarayonida milliy iqtisodiyot darajasida DXSH modelini realizatsiya qilish bo'yicha ilmiy asoslangan chora-tadbirlar ishlab chiqiladi.

Mazkur model qo'yidagi vazifalarni hal qilishni nazarda tutadi:

- ilg'or xorijiy tajribalarni tadqiq qilish;
- hududda DXSH mexanizmini joriy qilishning iqtisodiy imkoniyatlari va shart — sharoitlarini o'rganish;
- mamlakatda sohaga ta'lluqli bo'lgan me'yoriy — huquqiy bazani izohlash va o'rganish;
- DXSH mexanizmi shakllanishining tamoyillarini ishlab chiqish va asoslash;
- DXSH loyihalarini realizatsiya qilish mexanizmini ishlab chiqish;
- DXShni joriy qilishning ustuvor sohalari va tarmoqlarini aniqlash;
- respublikaning rivojlanish xususiyatlaridan kelib chiqib, uning amaliyotida DXShni qo'llash bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqish.

Xulosa va takliflar: Ta'kidlash kerakki, DXSH rivojlanishining asosiy yo'nalishlarini asoslash orqali, biz tomonimizdan, tavsiyalarni DXSH sohasida davlat va xususiy sektor o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning mavjud amaliyoti hamda davlat va xususiy sektorning strategik hamkorligi bo'yicha ustuvorliklar va imkoniyatlardan foydalanish maqsadida ekspertlar tomonidan konstruktiv yondashuv asosida ishlab chiqildi. Ovqatlanish xizmatlari sohasida DXSH rivojlantirish bo'yicha taklif qilinayotgan tavsiyalar quyidagilardan iborat:

1. Ovqatlanish xizmatlari sohasida DXShni amalga oshirish bo'yicha qonunchilik tizimida davlat-xususiy sherikligi tamoyillarini kengaytirish, ya'ni transversallik tamoyilini kiritish, ijro hokimiyati organlarining vakolatlarini aniqlashtirish, loyihani tanlash bo'yicha

tender va tanlov komissiyalariga uzatish, loyiha kompaniyalarining rolini oshirish, me'yoriy — huquqiy bazani takomillashtirish zarur. Xususiy hamkor uchun DXSH loyihalarini realizatsiya qilishda kafolatlar tizimini yetarlicha asoslash, xususiy hamkorni huquqiy jihatdan himoyalash tizimini joriy etish lozim.

2. Ovqatlanish xizmatlari sohasida DXShni rivojlantirish jamg'armasini ham davlat budjet mablag'lari, ham xususiy sektor (donor) mablag'lari hisobidan tashkil qilish.

3. Respublika iqtisodiyot sohalari va tarmoqlarining rivojlanish xususiyatlaridan kelib chiqib, rahbariyat tomonidan ovqatlanish xizmatlari sohasida DXSH shakllari va modellarini amalda joriy qilish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqish.

4. Barcha darajalarda davlat hokimiyat organlari tomonidan ovqatlanish xizmatlari sohasida DXSH loyihalarining ma'lumotlar bazasini shakllantirish va umumdavlat, hududiy va mahalliy darajalarda ularni ajratish bilan DXShning potensial loyihalari ma'lumotlari bazasini yaratish lozimligi.

5. Ovqatlanish xizmatlari sohasida DXSH mexanizmini amalga oshirish uchun kadrlar tayyorlash. Respublika darajasida magistratura mutaxassisligi doirasida DXSH uchun kadrlar tayyorlash tizimini joriy etish. Shunga mos o'quv rejalari va dasturlarini ishlab chiqish hamda ijro hokimiyati organlari xodimlari, xususiy biznes vakillarini va boshqaraga kadrlar tayyorlash zarur.

6. Ovqatlanish xizmatlari sohasida DXSH mexanizmi joriy qilish uchun media — rejani ishlab chiqish va realizatsiya qilish. DXShni amalga oshirish konsepsiyasidan kelib chiqib, DXSH loyihalarini istiqbolda muvoffaqiyatli realizatsiya qilish jamoatchilik tomonidan mazkur konsepsiyani qanday qabul qilishga bog'liqdir. Shuning uchun DXSH masalalari yuzasidan muntazam ravishda va keng doirada bilim almashishni media-rejada rasmiylashtirish, unda turli xil nashrlar, televideniye va radio eshittirishdagi maqolalar, amaliy ma'lumotlar chop etilish muhim ahamiyatga egadir. Bunda ijtimoiy infratuzilma obyektlari nima uchun xususiy sektor tomonidan boshqarilishi, nega ta'riflarning oshirilishi, xususiy kompaniyalar tomonidan infratuzilma obyektlarini ekspluatatsiya qilinishidan qanday foyda borligi jamoatchilikka aniq tushuntirilishi kerak.

7. Ovqatlanish xizmatlari sohasida DXShni realizatsiya qilish yuzasidan tajribalarni almashish maqsadida xorij davlatlar bilan hamkorlikni yo'lga qo'yish. Axborot va tajriba almashish maqsadida DXSH markazini xorijiy markazlar bilan hamkorlikni yo'lga qo'yishning asosiy yo'nalishlari muayyan tadbirlar (forumlar, konferensiyalar, ta'lim dasturlari) o'tkazishda ko'maklashish hamda DXSH masalalari bo'yicha ilmiy aloqalarni o'rnatish, axborot va tajriba almashish aloqalarini o'rnatish hisoblanadi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Keyns Dj. Obshaya teoriya zanyatosti, protsenta i deneg. Antologiya ekonomicheskoy klassiki. T. 2. / Per. angl. – M.: Ekonomika, 1992.
2. Makkonell Kembell R., Bryu Stenli L. Ekonomika: Prinsipi, problemi i politika. T. 2. / Per. s angl. -M.: Respublika, 1992. - S. 200.
3. Kukura S P. Teoriya korporativnogo upravleniya/ S P.Kukura - M.: Ekonomika, 2004. - S. 105.
4. www.imepi-eurasia.ru. – S. 3.
5. Romanova O.A. Teoriya i praktika razvitiya chastno-gosudarstvennogo partnerstva/ O.A. Romanova // Vestnik Uralskogo gosudarstvennogo texnicheskogo universiteta. - 2007. - № 3. - S. 41.

6. www.inage.ru/ppp/casestuty/Framework_Paper.ru.
7. https://iqtisodiyot.tsue.uz/sites/default/files/maqolalar/32_U_Djumaniyazov.pdf
8. <https://lex.uz/ru/docs/4329270>
9. <https://lex.uz/ru/docs/4329270>
10. <https://lex.uz/ru/docs/4329270>
11. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2013 yil 12 dekabrda 1009-son «O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi huzuridagi Davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirish agentligi faoliyatini samarali tashkil etish to'g'risida»gi Qarori. <https://lex.uz/ru/docs/4104705>
12. <https://lex.uz/ru/docs/4104705>
13. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020 yil 26 aprelda 259-son «Davlat-xususiy sheriklik loyihalarini amalga oshirish tartibini takomillashtirish to'g'risida»gi Qarori <https://lex.uz/docs/4798603>

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 3 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).